

OPORAVAK, INKLUZIJA, ODRŽIVOST

Bilten br. 11 —————>

JUN 2022.

PREPOROD
INVESTICIJA
PODRŠKA
ODRŽIVOST
KOORDINACIJA
ZAPOSLENOST
BLAGOSTANJE
JEDNAKOST
OŽIVLJAVANJE
EKONOMIJA

O Biltenu

INDEP već više od jedanaest meseci prati i analizira primenu Paketa ekonomskog oporavka na Kosovu. Informacije izvedene iz ovog procesa praćenja predstavljene su kroz biltene, analize i izveštaje o praćenju. Ovi podaci se objavljuju kako bi šira javnost svaki naredni put bila još više informisana o sprovođenju ovog paketa, kao i o mogućnostima kojima ove mere potpomažu oporavak sektora, koji su po oceni Vlade Kosova najviše pogođenim pandemijom KOVIDA-19, koja je zahvatila ceo svet.

Ovo jedanaesto izdanje biltena predstavlja analizu u vezi sa zelenim oporavkom na Kosovu, karakteristike Paketa oporavka kao i efekat mera koje je ovaj paket uključio. Ono što vredi napomenuti je da nisu sve mere iz ovog Paketa naišle na odgovarajuću primenu i da se očekuje da se u potpunosti stave u primenu tokom preostalog perioda realizacije paketa. Razlog za to je činjenica da bi se sprovođenjem ovih mera, pružila pomoć i olakšali problemi građana i privrede naše zemlje.

DA LI SMO IMALI ZELENII OPORAVAK NA KOSOVU?

Pandemija će po svom završetku ostaviti svoj neizbrisiv trag. Zdravstvene, ekonomske i razvojne posledice primetne su već sada. Međutim, poboljšanje ove situacije, iziskivaće vreme za vraćanje u normalu. Podsticajni paketi koji su realizovani do sada podstiču i vode ka oporavku, ali ovi paketi nisu dovoljni za stvaranje održivog razvoja. Takođe, njihov uticaj ne može da obezbedi da oporavak bude uspešan, u smislu ekonomskog razvoja i održivosti u mnogim oblastima života.

Održiv oporavak zahteva intervenciju na nivou praktične politike u brojnim razvojnim oblastima, a ne samo fiskalne podsticaje za privremeno prevazilaženje kriza i poteškoća. Politike i odgovori na oporavak moraju biti široki u smislu uključenosti, ekonomskog razvoja, stvaranja radnih mesta i u brojnim drugim oblastima. Shodno tome, paketi oporavka moraju počivati na principu produktivnog razvoja. Politike produktivnog razvoja mogu se uopšteno definisati kao politike koje imaju za cilj jačanje proizvodne strukture jedne nacionalne privrede, kroz otvaranje radnih mesta, ekonomski razvoj, jačanje stabilnosti i postizanje dugoročne održivosti.

Jedan od ključnih aspekata koji treba uzeti u obzir u paketima za oporavak od pandemije KOVIDA-19 je dugoročno ekonomsko i fizičko poboljšanje klimatskih promena i stalna posvećenost postizanju najnižih mogućih nivoa ispuštanja ugljenika. Prema izveštajima i merenjima obavljenim tokom pandemije i izolacije, kao mera za sprečavanje daljeg širenja pandemije, globalne dnevne emisije gasova sa efektom staklene bašte su bile manje za 17 % u aprilu 2020. godine, u odnosu na isti period 2019. godine. Ove brojke pokazuju koliko je veliki opseg uticaja svakodnevnih aktivnosti, na globalnu ekologiju. Ponovnim pokretanjem privrednih aktivnosti i postepenim vraćanjem u normalu, emisije gasova sa efektom staklene bašte mogu čak i premašiti prethodne brojke.

Od suštinske je važnosti usvojiti politike i sprovesti oporavak po principu niskog ugljenika i ostvarivanja pozitivnih klimatskih uticaja. Finansiranjem i guranjem zelenih projekata kroz pakete, možemo ostvariti dvostruku korist i na taj način postići ekonomski oporavak i prevazići poteškoće izazvane pandemijom KOVIDA-19, a sa druge strane ostvariti ciljeve niske emisije gasova sa efektom

staklene bašte. Promovisanje energetske tranzicije, uključujući nove projekte proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije, stvorilo bi nova radna mesta, pomoglo bi u smanjenju nivoa ispuštanja gasova sa efektom staklene bašte i pomoglo bi u oporavku koji bi bio zelen i efkasan.

27 meseci od zaraze prvih osoba KOVIDOM-19, na Kosovu, nije bilo paketa baziranih na zelenom oporavku. Razlog tome je činjenica da su mere uključene u podsticajne pakete bile socijalnog karaktera, i da su nudile novac i formalizaciju, ali ne i otvaranje novih radnih mesta kroz mere zelene politike. Višedimenzionalni efekti zelenih paketa su:

- Poboljšanje ekonomskog razvoja
- Stvaranje novih radnih mesta
- Smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte

Ovakvi efekti omogućili bi dugoročnu održivost, stabilnost i nova radna mesta, uz oporavak od pandemije i prevazilaženje krize.

Paket ekonomskog oporavka koji je pokrenula Vlada Republike Kosovo je u suštini sličan ekonomskim paketima različitih zemalja sveta i Evrope. U stvari, Republika Kosovo je, uprkos svojoj slaboj privredi, uvela dobro finansiran paket, zasnovan na izdvojenim vrednostima. Među 46 evropskih zemalja, Republika Kosovo zauzima deveto mesto, po vrednosti paketa ekonomskog oporavka, kao procenat BDP-a u 2019. godini. Juna 2021. godine nastavlja se tok ekonomske i socijalne podrške u vidu Paketa ekonomskog oporavka, u iznosu od 420 miliona €, koji je predložen kroz pet mera usmerenih na poboljšanje ekonomske i socijalne situacije. Republika Kosovo je, dakle, uvela razne mere u svim ekonomskim oblastima u istom duhu sa drugim zemljama, čak je otišla i korak dalje, kada su u pitanju izdvojena sredstva.

Kosovo nije sledilo principe zelenog oporavka. Obnovljivi izvori energije nisu podržani Paketom ekonomskog oporavka, imajući u vidu da nije načinjena nijedna investicija u ovom sektoru, niti u povećanje mera energetske efikasnosti. Višemesečna podrška, koja se praktikuje kroz mere iz ovog paketa, samo je uticala na to da se neki problemi ublaže, ali ne i prevaziđu. Ovo ne stvara dugoročnu održivost, ne potpomaže energetska tranziciju i ne otvara nova radna mesta. Shodno tome, Kosovo nije iskoristilo priliku da oporavak pretoči u stabilnost i temelje za ekonomski razvoj u narednim godinama.

KARAKTERISTIKE PAKETA EKONOMSKOG OPORAVKA →

Zeleni oporavak nije činio osnovu za oporavak na Kosovu. Nije bilo mera koje se odnose na stvaranje novih resursa za proizvodnju električne energije putem obnovljivih izvora energije i nema ih ni u Paketu ekonomskog oporavka. Lanac stvaranja ovih resursa vezan je za nekoliko veoma važnih faktora, kao što su stvaranje novih radnih mesta, prevazilaženje krize, ekonomski razvoj i dalje podsticanje procesa energetske tranzicije. Vlada Kosova treba da načini ozbiljan preokret ka zelenoj i održivoj budućnosti, kroz izradu i planiranje širih ekonomskih paketa, koji uključuju podsticajne zelene mehanizme.

Vlada Kosova ne preduzima mere za transformaciju energetskog sektora. Mogućnost oporavka od pandemije KOVIDA-19 kroz zeleni oporavak je adekvatna i profitabilna. Sem diversifikacije i povećanja izvora energije, postigao bi se čistiji i perspektivniji ekonomski razvoj, nego što je to bio slučaj sada. Ovaj izveštaj je ilustrovao primere na koje bi Vlada Kosova mogla da se pozove i po njima osmisli naredne pakete, koji bi zasigurno trebalo da se usredsrede na zeleni oporavak, a ne samo na politike za prevazilaženje aktuelne ekonomske krize.

Paket ekonomskog oporavka je uključio mere koje su okarakterisane kao višemesečne olakšice, a ne kao osnova za održivi oporavak. To je učinilo da ovaj paket ne pruži rešenja za probleme i poteškoće koje je pandemija KOVIDA-19 donela Kosovu. Znajući da su ekonomski uticaji ovog paketa mali na kosovsku privredu, to je učinilo da paket kao takav ne omogući adekvatan oporavak.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE →

- Zeleni oporavak nije činio osnovu za oporavak na Kosovu. Nije bilo mera koje se odnose na stvaranje novih resursa za proizvodnju električne energije putem obnovljivih izvora energije i nema ih ni u Paketu ekonomskog oporavka. Lanac stvaranja ovih resursa vezan je za nekoliko veoma važnih faktora, kao što su stvaranje novih radnih mesta, prevazilaženje krize, ekonomski razvoj i unapređenje procesa energetske tranzicije. Vlada Kosova treba da načini ozbiljan preokret ka zelenoj i održivoj budućnosti, kroz izradu i planiranje širih ekonomskih paketa, koji uključuju podsticajne zelene mehanizme.
- Oceniti mere prethodnih paketa i mere Paketa ekonomskog oporavka. Procena uticaja ovih mera pomaže u izradi mera budućih paketa, kako ne bi bilo neuspeha u podržavanju građana. Postavljanje standarda za svaku meru kroz proces njihove procene pomaže u prevazilaženju poteškoća izazvanih pandemijom KOVIDA-19.
- Vlada Republike Kosovo mora da saraduje sa svim zainteresovanim stranama. Komunikacija sa zainteresovanim stranama stvara platformu iz koje se mogu kreirati ideje i razmenjivati iskustva za efikasniju primenu mera paketa. Takođe je veoma važna komunikacija sa privrednim subjektima, predstavnicima ciljnih grupa, nevladinim organizacijama i drugim subjektima koji ostvaruju koristi od paketa mera, kako bi se dobile informacije o efektima mera. Istraživanje efekata mera omogućilo bi Vladi da identifikuje najplodonosnije mere i usmeri veće finansijske resurse upravo na te mere.

- Paketi podsticajnih mera odgovarati zelenim politikama, koje obezbeđuju ekonomski razvoj zemlje. Izgradnja novih proizvodnih kapaciteta korišćenjem OIE, povećanje mera energetske efikasnosti i mnoge druge mere, stvorile bi nova radna mesta, pokrenule bi zelenu agendu i doprinele bi poboljšanju životne sredine. Znajući koristi i prednosti zelenog oporavka, i sa druge strane znajući poziciju koju naša zemlja ima kada je reč o Zelenom sporazumu i Ugovoru o Energetskoj zajednici, nužno je preduzeti korake koji podstiču razvoj privrede i omogućuju sprovođenje procesa za dobrobit životne sredine.

B | T | D The Balkan Trust
for Democracy
A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

„Ovaj projekat podržava Balkanski fond za demokratiju (BTD), projekat Nemačkog Maršalovog fonda Sjedinjenih Država i američkog naroda, preko Agencije Sjedinjenih Država za međunarodni razvoj (USAID), a sprovodi ga Institut za razvojnu politiku – INDEP. Stavovi i mišljenja izneti u njemu ne odražavaju nužno stavove ili mišljenja BTD, GMF, USAID-a ili Vlade SAD-a.”